

Kiss Noémi

Hamburger

Hamburger apám barátja volt, az utcánkban laktak. Illetve nem is volt utcánk, mert lakótelepen nőttem fel. Egészen gimnazista koromig ott éltünk. Háztömbök voltak, lichthof, szemétdobó. Több száz literes, néha lángoló, csuklós vasszemetes. Koromsötét lépcsőházátjáró vasajtókkal és linóleummal, ami sokszor felégett a gyerekek cigijétől, olyankor füstölt az egész lépcsőházunk. Babakocsitároló, mesterséges dombok. A tízemeletes házak között néhány parkoló. Ha egyáltalán kiutaltak autót. Akadt olyan szomszédunk, aki egész nyárra szögekkel szórta fel a helyét, nehogy valaki más odaálljon, amíg nyaralnak a SZOT üdülőben Balatonbogláron. A szöges szomszédnak a nagymellű felesége kultúrafelelős volt, hatalmas tenyér és húsos comb. A kilencediken laktak. Mikor beszálltunk a liftbe, ott állt az acélajtónak dőlve, és kényesen nevetgélgni kezdett. Negédesen megsimogatta a buksinkat, meg adott egy barackot. Féltünk tőle, mint a tűztől a tizedik emeleti átjáróban. Általában csukott szemmel vártuk a liftet és azt mormoltuk: Csaknehogy a Comb legyen bent! Csaknehogy a Hájtenyér!

Gépmadár utca, Gyakorló utca, Repülőtér-park, Kiserdő, ezek a nevek mentek. Vasárnap apám rádiót hallgatott a húsleves után. Beült a karosszékbe, és elaludt. Anyám betakarta egy kockás pléddel. Mély álomba fújhatta magát. Alig vártuk, hogy apám barátja megnyomja a kaputelefont. Rohantunk kinyitni. Alsó tagozatosok voltunk a telepi iskolában, semmi kedvünk nem lett volna iskolai leckéket másolni egymásról. Versenyeztünk, ki ér előbb a gombhoz. Végigcsúsztunk a padlón, és nekiestünk a telefonkagylónak, ami a falon lógott, több helyen összetört, szerencsére apám még erre sem ébredt fel.

Hamburger értünk jött, hogy elvigyen minket kirándulni. Morcos apám szó nélkül elengedett, kedvelte a barátját, az egyetlen ember, akivel beszélgetett. Az orosz laktanyába mentünk ki hévvel, Mátyásföldre. Fél órát kellett gyalogolni a megállóból. Először a kertek alatt, utána jött a Kiserdő, aztán poros, gödrös utak. Végül a bozotos, építési törmelékekkel.

Emlékszem, ahogy lapos kúszásban megközelítettük a négy méter magas betonkerítést. Minden száz méteren egy fabódés őrtorony állt. Körbe üvegablakkal. Szögesdróttal. A bozotos után a sóderkupacok jöttek, hatalmas hegyek gyerekszemmel. Átgyalogoltunk rajtuk, és megálltunk a résnél.

Hamburger ránk parancsolt, hogy hang nélkül guggoljunk tovább a sóder tövében, drót és sitt karcolta fel a combunkon a bőrt, szögek, építőanyagok. A testvéreimből kihasadt egy húsdarab. Befogtam a száját, mert kezdett vinnyogni a fájdalomtól, öklendezett. Aztán szépen elnémult, mert közben minden öt percben katonák jöttek.

Iszonyúan be voltunk rezelve. Míg ki nem jött az orosz katona hozzánk, mereven bámultuk a rést. A váltásra vártunk. Akkor a vörös sapkások fél órára elhagyták az őrhelyüket, vodkázta és hangosan énekeltek.

Egészen izgatottak lettünk. A testvérem bepisilt, én remegtem. A szám széle nem állt le. A fogamat úgy szorítottam, hogy ráharaptam a nyelvemre, és vézett, zsebkendőt dugott Hamburger a számba, és azt mondta, nakusslegyen!

Perceken belül jött a baka. Kibújt a résen, de egyik lába a táborban maradt. Tilos kilépni a katonaságból! Mondogatta apám barátja, ha meglátnak, lelőnek minket. Anyira jó volt, hogy még a lábunk is elvörösödött, éreztem, ahogy minden végtagomat elönti a forróság. Nála voltak a gázálcok és egy gépfegyver. Cigaretta adtunk neki, Marlboro több kartonnal. Martinit, amiért külön elment apám a dollárboltba, egy külkeres kollégájának az igazolványával vásárolhatott. Hoztunk hamburgerzsömléket nejlonzsákban. Azt is átadtuk a bakának. Áporodott, penészszagú volt a homokzöld katonaruhája. Röhögve köszönte meg, szpasziba, ismételte. Kissé kapatos lehetett. Állandóan rángatta a fejét, húzkodta a száját és csikkeket tartott az oldaltáskájában. Az égő cigit a derekán oltotta el, elhúzta a kabátját, és a csípőcsontjához nyomta.

Vörös pattanások nőttek az arcán, sosem láttam még száj felett ennyi sebet. Háborúzott Afganisztánban, mondta Hamburger, aki előzékeny és kedves volt vele. Tartott tőle. Kibontották a Martinit, és ittak. Nem pattanások, vágások, vadállatok kaparásai. Verések, földharcból maradt nyomok. Sokat jártunk a szovjet táborba, egyre többet. Mert már felnőttek vagytok, mondta Hamburger. Gyerünk, mars haza! Megsimogatott minket, és futva mentünk vissza. Kaptunk egy kakasnyalókát a hévmegállóban, és egy gázálcot.

Akkoriban nyitott a lakótelepen egy maszek pék, a gyermekorvosi rendelőben bérelt helyiséget. Ablakból adta a kenyeret és a kiflit, kakaós csigát. Lázás köhögések pogácsaszagban. Folyton egymásnak mentek a szűk helyiségben a vásárlók és a betegek. Pontosan emlékszem a szagokra, mert órákra megült az orrunkban. Kígyózik a sor a rendelő bejáratáig. Sorban állunk, és falnak nyomnak. A pék sütött puffadt habzsömlét is. Magosat és simát. Édes íze volt, mert sütés előtt a lisztet becukrozták. Középen könnyen szétvált, így kézzel ki lehetett nyitni a perforációnál.

Pénteken és szombaton árulta csak, így anyám hétvégén néha sült húst csinált, többnyire oldalast. Kiszedte a csontot, rakott rá uborkát és paradicsomszószt, káposztát, ez volt a mi házi hamburgerünk. Toporogva vártuk a delet, máskor fanyalogva túrtuk a tálat, de most csorgott a nyálunk, és a torkunkban képzeletbeli gombócok csúszkáltak lefelé. Savanyú mustárral ettük, vagy megcukroztuk a húst, apám pedig jól kifolyatta a szalonnát a zsömlére, tocsogott a zsírtól. Ezt a zsömlét ették a lakatnyában a katonák, majd meg veszték érte, még kézigránátot is adtak, rádiótelefont, detektort. Csak hozzuk már, siessünk. Kivitték a terepgyakorlatra Főtra, és a katonai zsákból zabálták titokban.

Vácra is szívesen jártunk ki apámmal, az arborétumba. Útközben megálltunk egy bádog büfénél. Az út mellett nyílt az első hamburgerező. Még mindig érzem az ízét a számban, az orromban a hagymát, ahogy kapar, és mi gyerekek mind megkönynyezzük. Műanyag tálcán adták ki a zsömlébe rakott fasírtot, egy vágott pléhablak mögött dolgozott a szakács. A Moszkviccsal leparkoltunk a főút mellett, kikértük a hamburgereket, boldogan toltuk be a zsírpapírból. Csöpögött a ruhánkra, mosdó nem volt. Hetekig vártuk a pillanatot, teljes izgalomba jöttünk. Folyton éhezünk a testvéreimmel. Mert akkoriban mindannyian versenyszerűen sportoltunk. Volt olyan

edzőtársam, aki a balatoni úszótáborban 15 csirkecombot evett meg egy ültében. Igaz, ő a Széchy Tamásnál úszott, és ott csak a fiúk edzhettek. Kétszer annyi kalóriapénz járt nekik, mint az úszólányoknak.

Apám barátját a testvéreim nevezték el Hamburgernek, nem bánta, ráragadt ez a név, és büszkén viselte. Nem tudom, hogy a gorbacsovi *peresztrojka* vagy a *glasznosztj* kategóriába sorolható-e az első McDonald's megnyitása. Röpködtek az orosz szavak a levegőben. 1988-at írtunk. Apám barátja vitt el minket. Jó kapcsolatai voltak a Bábolna Mezőgazdasági Kombinátnban, így soron kívül kaptunk ki három Big Macet. Nekí volt rá pénze, persze, hogy nagyzol, mondta apám, aki ezt az imperialista világot már nem tudta finanszírozni.

Metróra szálltunk, és a Deák térről gyalogoltunk be a Régiposta utcába. A szocialista blokkban Magyarország volt Jugoszlávia után a második ország, ahol megnyílhatott a népszerű amerikai gyorsétterem. Óriási sor fogadott minket. Több száz ember állt ott. Sóvárogva vártuk, hogy kikapjuk a legendás zsömléket, amiről apám barátja ódákat mesélt éveken át.

Hamburger még a nyolcvanas évek elején kijutott Kaliforniába. Több gyorséttermet, autós megállót, mexikói hamburgert kipróbált. Felsorolta, miket tesznek a zsömlébe, és mi próbáltuk utánozni a szánkkal: kukorica, rukkola, olíva, krumpლისaláta, marhahús, csirke, liba, lilahagyma, lecsókrém, cheddar, mozzarella sajtok, mexikói savanyú uborka, jégسالáta, káposzta, gombás bacon.

A Váci utcán és környékén a nyitás napján tízezrek álltak sorba, az akkori fizetésekhez viszonyítva húzós árak voltak. Miközben apám barátja mesélte, hogy Amerikában főleg a munkásosztály eledelét kínálják a gyorséttermek. McDrive, nem számít, milyen autód van. Ma Porschék és Tesláék várnak a kaliforniai In-N-Out Burgereknél, mert nekik van a legjobb szószuk. McDonald's-ba alig jár még valaki...

Havonta kétszer járt Hamburger az oroszokhoz. Néha kapott kézigránátot, gumibotokat, szegecselt pilótakabátot az édes zsömléért és az alkoholért cserébe. Aztán eladta, elcserélte a cuccokat.

Volt egy telke Cinkotán, még apámmal közösen vették kutyafuttatónak. Aztán a kutyák meghaltak egy fertőzésben, két németjuhászunk és egy vizsla. Így sosem tudta apám beindítani a kutyaiskolát. Hamburger fogta, és felhúzott a hosszúkás, virsli alakú telekre egy tetőteres amerikai gerendaházat. Jártunk mi is kalákába betonozni az alapját. Apám néha morgott egyet, hogy nagyon ügyes ez a Hamburger, nagyon ügyes gyerek, elmegy majd Amerikába, ott ilyen elszántak az emberek. Rágyújtott, és ült tovább a hintaszékében.

Többnyire a lodzsánkon szeretett így merengeni, a nyolcadik emeleten. Arra gondolt, egy új-mexikói verandás faház teraszán ül. Behunyta a szemét. A szalmakalapját az arca elé húzta. Ilyenkor arról számolt be, hogy látja a prérít, az olajfákat és Józsué pálmáit. A határban, a sziklák és a kanyonok felől porzik a kősvatag. Cowboyok csapata érkezik, lovakkal és szekerekkel. Fogtak pár illegális aranyásót, akik a hosszú úton teljesen kiszáradtak. Meg elkaptak néhány navahó indiánt, akik megtámadták őket. Apám imádta a westernfilmeket. Szíve mélyén, titokban mélységes önsajnálattal öntötte el. Egész teste remegett néha, annyira beleélte magát, hogy egy szabad, vad világban élhessen. Nem tudta felfogni, miért a szovjet rendszer jutott neki, a végtelen tundra, sebes, összekarmolt szibériai kiskatonákkal.